

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 10 februari 1939 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om vissa ändringar i gällande grunder för erhållande av blindhetsersättning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 329, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Nordström* i *Kramfors m. fl.* hemställt, att riksdagen för sin del ville besluta sådana ändrade grunder för erhållande av blindhetsersättning, att vissa i motionen angivna synpunkter vunne beaktande.

I motionen hava motionärerna anført bland annat, att de s. k. halvblinda praktiskt taget befunne sig i samma förtvivlade belägenhet som sina helt blindas kamrater, varför rättvisan krävde att också de erhöles blindhetsersättning. Enligt motionärernas mening borde blindhetsersättning utgå till den, som saknade synförmåga, den som genomgått blindskola eller den vars synförmåga vore så nedsatt, att allvarligt hinder föreläge för erhållande av arbete i öppna marknaden eller vars försörjningsförhållanden kunde jämföras med de helt blindas. Motionärerna hava vidare framhållit, att den som blivit blind efter fyllda 60 år vore undantagen från blindhetsersättning. Detta kunde inte betraktas som rättvist, alldenstund dessa blindas inte heller fölle under den allmänna folkpensionens område och därifrån kunde erhålla något bidrag, då rätt till folkpension inträdde först vid fyllda 67 år. Det syntes motionärerna utan vidare vara klart, att det ställde sig oerhört mycket svårare för sådana, vilkas blindhet uppkommit efter fyllda 60 år, att tillägna sig utbildning i något speciellt för blindas lämpat yrke, vadan för dem endast återstode att leva av nådesmulor från fattigvården.

Beträffande de skäl, som motionärerna i övrigt anført till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser om blindhetsersättning återfinnas i förordningen den 20 april 1934 i detta ämne. I 1 § stadgas, att den, som saknar synförmåga eller vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel rättats, är så nedsatt, att han saknar ledsyn, i förordningen anses som blind samt att han, där ej i förordningen annorlunda stadgas, är berättigad till blindhetsersättning. Sådan ersättning utgår med ett belopp av 500 kronor för år. Enligt 2 § äro vissa kategorier blindas undantagna från rätten till blindhetsersättning. Sålunda stadgas under d) i nämnda paragraf, att blindhetsersättning icke må uppbäras av den, som blivit blind efter fyllda 60 år.

Med anledning av vad i motionen anförts därom att den, som blivit blind efter fyllda 60 år och på grund därav är undantagen från rätten till blindhetsersättning, icke äger rätt till folkpension förrän efter fyllda 67 år, får utskottet hänvisa till vissa bestämmelser i *lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering och förordningen samma dag om invalidunderstöd*. Enligt 1 § i förstnämnda lag inträder rätt till folkpension vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda 67 år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke är för handen. I 2 § stadgas, att varaktig oförmåga till arbete skall anses föreligga hos den, som befinner till följd av ålderdom, sjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter. Enligt förordningen om invalidunderstöd kan under däri angivna omständigheter understöd utgå till vissa grupper av arbetsoförmögna, som icke äga rätt till folkpension.

I den proposition, nr 79, varigenom förslag till förordning om blindhetsersättning förelades 1934 års riksdag, omnämndes, att på grundval av tidigare utredningar ett *förslag i ämnet år 1933* upprättats å socialdepartementets lagbyrå. Beträffande sättet att bestämma en persons synförmåga anfördes i detta förslag, att en normalt seende människa under normala ljusförhållanden och mot en mörk bakgrund kunde räkna fingrar på cirka 60 meters avstånd. En person, som kunde räkna fingrar på allenast 1 meters avstånd, hade således allenast $\frac{1}{60}$ synskärpa o. s. v. Då synskärpan understeg $\frac{1-2}{60}$ saknades i allmänhet förmåga att reda sig på egen hand. Personen i fråga sades då sakna ledsyn (gångsyn). En synskärpa av omkring $\frac{18}{60}$ vore tillräcklig för lässyn och en synskärpa av $\frac{42}{60}$ eller därutöver betraktades som s. k. lyxsynskärpa. En nedsättning av synskärpan, som ej understeg $\frac{42}{60}$, vore sålunda ur förvärvssynpunkt betydelselös.

I detta sammanhang må omnämnas, att den, vars synskärpa uppgår till högst $\frac{6}{60}$ å vartdera ögat, enligt pensionsstyrelsens praxis anses som varaktigt oförmögen till arbete.

I 1933 års förslag anfördes vidare bland annat följande:

Lämpligheten av att jämställa dem, som sakna ledsyn, med dem, som äro fullständigt blinda eller endast äga förmåga av ljusperception (förmåga att urskilja om ljus inkastas i ögat), torde icke behöva ytterligare motivering. Återstår då att bedöma, huruvida med en sådan gränsdragning komme att uteslutas sådana, som skäligen borde falla under en författning om blindhetsersättning. Det torde vara klart att en person, som har ledsyn, befinner sig i en helt annan situation än en person, som saknar denna förmåga. Dels kan han ju på ett annat sätt reda sig utan hjälp och dels skänker honom den synrest han har en annan inställning till livet och förhållandena omkring honom. I arbetet är en person, som allenast har ledsyn visserligen ofta mycket handikappad, särskilt inom vissa arbetsområden; inom andra åter, t. ex. lantbruk och skogsbruk, torde man, enligt vad erfarenheten ger vid handen, ofta kunna reda sig rätt bra med ledsyn. Givetvis skulle det vara mycket olämpligt om alla, som ha ledsyn, bleve utestängda från varje ersättning. Så torde emellertid icke bli förhållandet. Med hänsyn till den praxis, som gäller enligt pensionsförsäkringslagen — en praxis, som givetvis icke avses skola ändras genom ifrågavarande förordning — komma alla, som ha

ledsyn, men vilkas synskärpa icke överstiger $\frac{6}{60}$, att i form av pensionstillägg erhålla en reducerad blindhetsersättning. På grund av den avsevärt större olägenhet, som frånvaron av ledsyn utgör, torde det vara försvarligt att ställa dessa invalider i en klass för sig och ge dem den mera kvalificerade ersättning som den föreslagna blindhetsersättningen innebär.

Om man ger en författning om blindhetsersättning den begränsning, som nyss omnämnts, torde ytterligare en fördel vinnas. En huvudanmärkning mot de tidigare förslagen har varit, att det finnes flera kategorier av sjuka och invalida personer, vilka vore berättigade att räkna med samma stöd från statens sida som de blinda och svagsynta. Denna anmärkning torde i stort sett förfalla, om blindhetsersättningen begränsas till dem, som sakna ledsyn. Det synes nämligen, som förut framhållits, vara försvarligt att ställa personer med ett så tungt lyte i en särklass. Övriga former av synnedläggning komma att behandlas på samma sätt som annat lyte, d. v. s. enligt pensionsförsäkringslagen.

Mot 1933 års förslag gjordes av åtskilliga *blindorganisationer* vissa erinringar av delvis samma innehåll som de i nu förevarande motion framställda.

I proposition, nr 79, till 1934 års riksdag med förslag till förordning om blindhetsersättning anförde föredragande *departementschefen*, statsrådet Möller:

Med stöd av den utredning, som i 1933 års förslag åvägabragts rörande bestämningen av begreppet blindhet, ansluter jag mig till förslaget ståndpunkt att såsom blind anse den, som saknar synförmåga eller vars synförmåga är så nedsatt, att han saknar ledsyn. I anledning av vad flertalet blindorganisationer anfört därom, att ledsyn skulle saknas icke såsom i motiveeringen till förslaget anges först vid en nedsättning av synskärpan till under $\frac{2}{60}$ utan redan vid $\frac{6}{60}$ och därunder, vill jag framhålla, att vid författningens tillämpning huvudvikten givetvis bör läggas på bestämmelsen i själva författningstexten d. v. s. på den omständigheten, huruvida ledsyn saknas eller ej, alltså huruvida synnedläggningen kan anses vara så betydande, att den omöjliggör tillrättafinnande utan hjälp på gata eller främmande plats. Skulle detta förhållande vara för handen i ett fall, då synförmågan uppgår till eller överstiger $\frac{2}{60}$, bör vederbörande vara berättigad till ersättning. Vidare torde det kunna förväntas, att i tveksamma fall en person hellre hänföres under förordningen än utslutes därifrån. En ej alltför snäv tillämpning av stadgandet synes sålunda böra förutsättas.

Beträffande det i 2 § d) i förordningen om blindhetsersättning förekommande stadgandet, att sådan ersättning ej må utgå till den, som blivit blind efter fyllda 60 år, anförde *departementschefen* följande:

Enligt min mening är det en betydande skillnad mellan dem som ha att framleva hela eller större delen av sitt liv som blinda och dem som drabbats av blindheten först på ålderdomen. Olika meningar kunna naturligtvis föreligga huruvida det är lämpligt att sätta gränsen vid 60 år. Med hänsyn till de betydande utgifter, införande av blindhetsersättning i den i 1933 års förslag angivna omfattningen medför för statsverket, har jag icke ansett mig för närvarande kunna förorda en för de blinda förmånligare bestämmelse i detta hänseende.

I detta sammanhang må omnämnas, att en i 1933 års förslag åberopad undersökning, som verkställdes av statistiska centralbyrån på grundval av vissa

preliminära siffror ur 1930 års folkräkningsmaterial, utvisar, att av de i folkräkningsmaterialet upptagna, till ett antal av cirka 5,800 beräknade personer, vilka enligt folkräkningsmaterialet skulle vara fullständigt blinda eller i avsaknad av ledsyn, cirka 2,330 personer blivit blinda eller förlorat ledsynen efter fyllda 60 år.

I anledning av propositionen väcktes av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* en motion, II: 533. I motionen hemställdes om sådan ändring av 1 § i förslaget till förordning om blindhetsersättning, att såsom blind skulle anses den som saknade synförmåga eller vars synförmåga vore så nedsatt, att han på grund därav saknade möjlighet att erhålla arbete i öppna marknaden. Vidare hemställdes i motionen, att 2 § i förordningen måtte underkastas sådan ändring, att rätten till blindhetsersättning bortföle först om blindheten uppkommit efter fyllda 67 år.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 14) anslöt sig andra lagutskottet till det i propositionen framlagda förslaget, i följd varav motionen avstyrktes. Beträffande den i motionen föreslagna höjningen av åldersgränsen från 60 till 67 år anförde utskottet, att en sådan ändring skulle medföra en mycket avsevärd förhöjning av det belopp, som statskassan skulle behöva ställa till förfogande för blindhetsersättningar, samt att ekonomiska skäl lade hinder i vägen för en sådan ändring.

I motion, I: 287, vid 1936 års riksdag hemställde herr *Otto Wangson*, under framhållande av att stora svårigheter uppkomme vid avgörande, huruvida ledsyn föreläge eller icke, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådana kompletterande bestämmelser i förordningen om blindhetsersättning, att rätten till dylik ersättning gjordes beroende av objektiva, av läkare efter undersökning fastställda faktorer, främst den uppmätta synskärpan. I enlighet med andra lagutskottets hemställan (utlåtande nr 25) beslöt riksdagen hos Kungl. Maj:t anhålla, att genom Kungl. Maj:ts försorg ett cirkulär måtte utarbetas innehållande råd och anvisningar, huru utredning borde verkställas för att vinna klarhet i fråga om förutsättningarna för erhållande av blindhetsersättning. — Sådant cirkulär utfärdades därefter av pensionsstyrelsen den 31 mars 1937.

Jämväl i andra hänseenden, som icke äga direkt samband med de i nu förevarande motion väckta spörsmålen, har frågan om statsmakternas bistånd åt de blinda åren 1936 och 1937 varit föremål för riksdagens prövning. Sålunda väcktes vid båda dessa riksdagar motioner avseende ändring till förmån för dem, som uppbyure blindhetsersättning, av de bestämmelser i lagen om folkpensionering, som reglera inkomstberäkningen vid bestämmande av tilläggs-pensionen. En i sådant hänseende vid 1936 års riksdag av herr *Brännström* i Burträsk väckt motion, II: 61, föranledde ingen riksdagens åtgärd (sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 6). — Med anledning av två vid 1937 års riksdag väckta motioner, den ena, I: 127, av herr *Johan Larsson* och den andra, II: 169, av herr *Bengtsson m. fl.* beslöt riksdagen emeller-

tid på hemställen av andra lagutskottet (utlåtande nr 27) skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning huruvida till blindhetsersättning berättigade personer genom ändringar i lagen om folkpensionering eller på annat sätt kunde beredas en förbättrad ekonomisk ställning, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda. Kungl. Maj:t uppdrog därefter åt pensionsstyrelsen att verkställa ifrågavarande utredning. Pensionsstyrelsen framlade den 23 december 1938 betänkande med förslag till vissa ändringar i förordningen om blindhetsersättning. De sålunda föreslagna ändringarna avse icke att utsträcka rätten till blindhetsersättning till andra grupper än de, som för närvarande äga uppbära sådan ersättning.

Vidare väcktes vid 1937 års riksdag en motion, II: 100, av herrar *Sundström* i Skövde och *Norling*, vari hemställdes, att blindhetsersättningens belopp måtte höjas till 750 kronor om året. Motionen föranledde emellertid icke någon riksdagens åtgärd.

I detta sammanhang må omnämnas, att 1936 års utredning angående blinda och dövstumma i sitt år 1937 avgivna betänkande (statens off. utredn. 1937: 34) föreslagit vissa åtgärder till förbättrande av, bland annat, de blindas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. Sedan proposition (nr 276) i ämnet framlagts beslöt 1938 års riksdag på förslag av statsutskottet (utlåtande nr 181) inrättande av en central depå för de blindas arbeten. I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t vidare under femte huvudtiteln (punkt 52) upptagit ett reservationsanslag å 285,000 kronor för uppförande av vissa nybyggnader för den centrala depån.

Vidare må erinras om att chefen för socialdepartementet efter bemyndigande av Kungl. Maj:t år 1938 utsett en kommitté, *socialvårdskommittén*, med uppdrag att verkställa översyn av socialvården. I direktiven framhålles såsom huvuduppgift, bland annat, granskning av lagstiftningen rörande socialförsäkring och övriga socialpolitiska åtgärder.

Till utredning om antalet beviljade och antalet avslagna ansökningar om blindhetsersättning ävensom om anledningarna till avslagen får utskottet hänvisa till nedanstående, inom pensionsstyrelsen upprättade statistiska uppgifter, som varit för utskottet tillgängliga.

A. Bifallna ansökningar.

	1935	1936	1937	1938	Summa 1935—1938
Antalet beviljade blindhetsersättningar ..	3,005	311	166	172	3,654

B. Avslagna ansökningar.

Anledningen till avslaget	1935	1936	1937	1938	Summa 1935—1938
För stor synförmåga (1 §).....	193	53	30	24	300
Skolplikt (2 § c)	7	6	4	2	19
Blind efter 60 års ålder (2 § d)	232	31	14	28	305
Alkoholmissbruk (2 § g).....	2	—	—	—	2
Intagna å anstalt (2 § i)	42	16	8	9	75
För hög inkomst (2 § l).....	21	7	8	5	41
Annan orsak	2	2	1	2	7
Summa	499	115	65	70	749

Kostnaderna för blindhetsersättningarna uppgingo under budgetåret 1937/38 till 1,618,582 kronor. I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln punkt 50) har liksom näst föregående år för bestridande av utgifterna för blindhetsersättning upptagits ett anslag av 1,600,000 kronor.

Utskottet.

Frågan om beredande av en förbättrad ekonomisk ställning åt dem, som drabbats av blindhet efter fyllda 60 år, samt åt sådana personer med avsevärt nedsatt synförmåga, vilka icke äro berättigade till blindhetsersättning, är otvivelaktigt ett spörsmål, som är förtjänt av statsmakternas uppmärksamhet. Utskottet får emellertid framhålla, att de, som på grund av blindhet eller avsevärt nedsatt synförmåga måste anses varaktigt oförmögna till arbete, jämväl med nu gällande lagstiftning kunna, om övriga förutsättningar föreligga, erhålla folkpension eller i förekommande fall invalidunderstöd. Vid en prövning av de spörsmål, som beröras i förevarande motion, måste enligt utskottets mening hänsyn tagas även till dem, vilka på grund av andra lyten befinna sig i ett kanske lika svårt läge som de befolkningsgrupper, om vilka nu är fråga.

Såsom av utskottets ovan lämnade redogörelse framgår, har 1937 års riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit om allsidig utredning, huruvida till blindhetsersättning berättigade personer genom ändringar i lagen om folkpensionering eller på annat sätt kunna beredas en förbättrad ekonomisk ställning, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kan föranleda. Sedan Kungl. Maj:t med anledning därav uppdragit åt pensionsstyrelsen att verkställa sådan utredning, har styrelsen den 23 december 1938 avgivit förslag till vissa ändringar i förordningen om blindhetsersättning. Det sätt, på vilket nämnda förordning framdeles kan bli utformad, måste enligt utskottets åsikt tillmätas betydelse för bedömningen av de frågor, som behandlas i nu förevarande motion. Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om det uppdrag, som lämnats socialvårdskommittén. Denna tillkommer det bland annat att verkställa en granskning av lagstiftningen rörande såväl socialförsäkringen som övriga socialpolitiska åtgärder. Det torde icke vara uteslutet, att kommittén kommer att taga bestämmelserna angående blindhetsersättning och därmed sammanhängande spörsmål under omprövning. Med hänsyn till vad sålunda anförts anser utskottet, att riksdagen icke bör för närvarande taga ställning till de frågor, som beröras i den föreliggande motionen.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 februari 1939.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman, Linder, Tamm, Löfvander, Knut Petersson, Olof Carlsson**), *Sten* och *Wistrand*;

från andra kammaren: herrar *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken, *Hallagård**) och *Sandström*, fru *Nordgren* samt herrar *von Seth**), *Barnekow* och *Holm*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.
